

STILTJE PÅ KÄRNKRAFTSFRONTEN

SÖREN HOLMBERG

En majoritet av svenska folket vill långsiktigt använda kärnkraften, inte avveckla den. I SOM-institutets mätningar under de senaste fem åren har 49-51 procent (51 procent 2009) av svarspersonerna sagt att kärnkraften skall användas. Andelen som vill avveckla har endast varit mellan 31-33 procent (31 procent 2009). Övriga har inte haft någon bestämd åsikt (17-20 procent, 18 procent 2009).

En klar övervikt för förespråkarna av kärnkraft med andra ord, men en övervikt som inte har förstärkts under senare år. Stiltje råder på kärnkraftsfronten sedan 2005. Men dessförinnan var opinionsförändringen desto mer dramatisk. Under åren 1999 till 2005 – när kärnkraftsavvecklingen påbörjades i Sverige med stängningen av de två reaktorerna i Barsebäck – svängde opinionen mycket skarpt över i kärnkraftspositiv riktning. När Sverige inledde avvecklingen började folket vilja ha kvar kärnkraften. Mellan 1999 och 2005 ökade andelen som vill använda kärnkraften långsiktigt från 26 till 50 procent samtidigt som andelen som vill avveckla kärnkraften minskade från 50 till 33 procent.¹

Innan kärnkraftsavvecklingen kom igång i slutet av 1990-talet var opinionen i huvudsak stabil under ett helt decennium från 1990 till 1998. Avvecklingslinjen hade ett klart opinionsövertag som inte försvagades. Ännu tidigare under sent 1980-tal förändrades däremot kärnkraftsopinionen mycket påtagligt. Opinionseffekten av Tjernobylyolyckan 1986 klingade av och därmed försvagades kärnkraftsmotståndet. Användarlinjens stöd gick från låga 12 procent 1986 till 27 procent 1990. Andelen som stödde en kärnkraftsavveckling sjönk samtidigt från höga 75 procent strax efter olyckan i Ukraina till 57 procent 1990.

Vid tiden för folkomröstningen 1980 – med tre avvecklingslinjer att rösta på – stöddes avvecklingstanken av 66 procent medan 30 procent trots allt önskade använda kärnkraften långsiktigt. Uppgången från 66 procent för avveckling 1980 till 75 procent 1986 ger en uppfattning om storleken av Tjernobylyeffekten på kärnkraftsopinionen; en effekt som sedan snabbt suddades ut på två tre år.

Om vi håller oss till åren efter Tjernobylyolyckan när vi har tillgång till SOM-resultat kan kärnkraftsopinionens utveckling karaktäriseras med två perioder när avvecklingsförespråkarna tappar klart i stöd och användaropinionen går fram, och två perioder när opinionsläget är oförändrat och stabilt. Avvecklingslinjen tappar och användarlinjen får mer stöd under åren 1987 till 1990 (Tjernobylyeffekten klingar av) och sedan också under perioden 1999-2005 (kärnkraftsavvecklingen inleds). De stabila åren har varit 1990-talet (1991-1998) och åren efter 2005.

Resultaten för alla åren redovisas mer i detalj i tabell 1 respektive i figur 1.

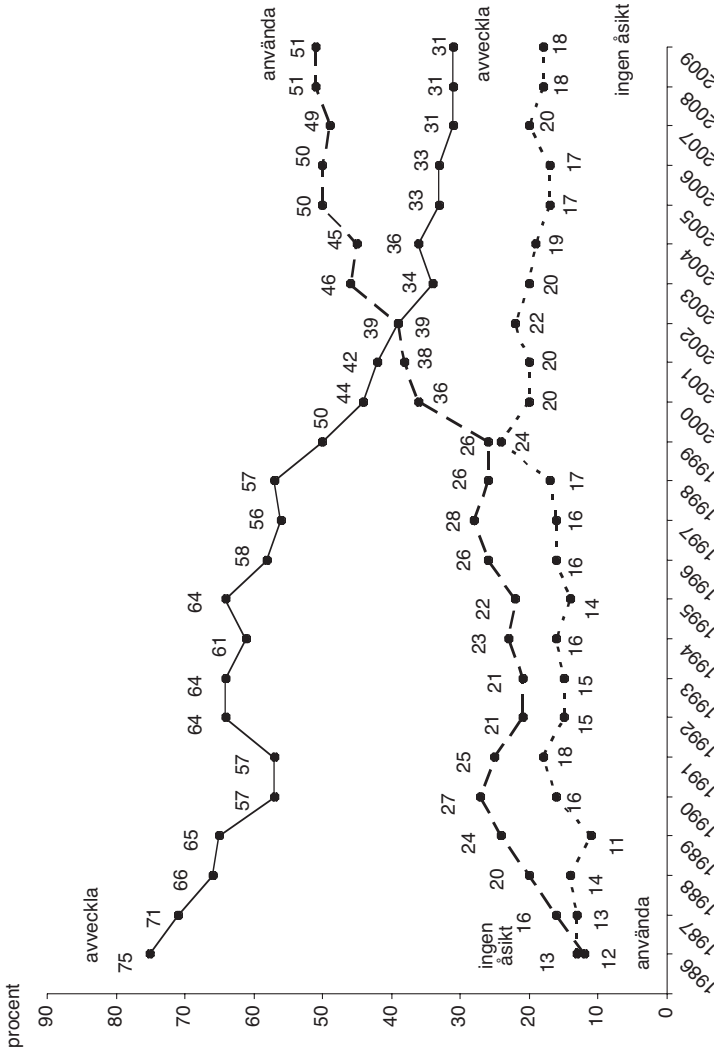
Tabell 1 Åsikter om kärnkraftens långsiktiga användning i Sverige (procent)

fråga: "Vad är din åsikt om kärnkraftens långsiktiga användning som energikälla i Sverige?"

åsikt	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
avveckla kärnkraften snarast	22	19	17	16	15	14	12	12	11	9	10	8	9	9
avveckla kärnkraften, men använd de kärnkraftsreaktorer vi har tills de har tjänat ut	31	32	40	34	29	28	27	22	25	24	23	23	22	22
använd kärnkraften och förnya efterhand kärnkraftsreaktorerna, men bygg inga fler	18	19	21	19	26	29	28	31	30	33	33	31	30	32
använd kärnkraften och satsa på fler kärnkraftsreaktorer i framtiden	6	7	5	7	10	9	11	15	15	17	17	18	21	19
ingen bestämd åsikt/ej svar	23	23	17	24	20	20	22	20	19	17	17	20	18	18
summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
antal personer	1779	1754	1740	1703	1704	1739	1777	1818	1774	1724	1629	3435	3259	4926
andel avveckla	53	51	57	50	44	42	39	34	36	33	33	31	31	31
andel använda	24	26	26	26	36	38	39	46	45	50	50	49	51	51
övervikt avveckla	+29	+25	+31	+24	+8	+4	±0	-12	-9	-17	-17	-18	-20	-20

Kommentar: Frågeformuleringen år 2000 - 2004 skiljer sig något åt från formuleringen åren 1996-1999. Svartalernativet "avveckla kärnkraften senast till år 2010" ändrades 2005 till "avveckla kärnkraften snarast".

Figur 1 Avveckla eller använda kärnkraften på lång sikt? Opinionsutvecklingen 1986-2009 (procent)

Kommentar: Se tabell 1 för enkätfrågans utformning år 2009. Svarsalternativ 1-2 har definierats som "avveckla" medan svarsalternativ 3-4 klassificerats som "använda". Åren 1986-1997 respektive 1996-1999 användes delvis annorlunda enkätfrågor. I figur 1 används den äldre femdelade enkätfrågan för åren 1986 – 1997 och den nya fyrdelade därefter.

Tabell 2 Avveckla eller använda kärnkraften långsiktigt efter olika sociala och politiska variabler (procent)

	avveckla snarast	avveckla, men använd reaktorerna till de tjänat ut	använd och förnya, bygg ej fler	använd och satsa på fler reaktorer	ingen åsikt/ ej svar	summa procent	antal personer	övertikt avveckla
<i>kön</i>								
man	6	17	36	30	11	100	2 323	-43
kvinnor	11	28	28	9	24	100	2 603	+2
<i>ålder</i>								
16-30	12	24	24	13	27	100	855	-1
31-60	10	24	32	18	16	100	2 437	-16
61-85	5	20	36	23	16	100	1 634	-34
<i>utbildning</i>								
grundnivå	6	19	34	18	23	100	1 045	-27
mellannivå	8	22	32	19	19	100	2 138	-21
universitet/högskola	11	26	31	20	12	100	1 663	-14
<i>hushållsinkomst</i>								
mycket låg	12	22	27	14	25	100	730	-7
ganska låg	8	23	31	15	23	100	746	-15
Medel	9	23	33	21	14	100	1 377	-22
ganska hög	7	27	35	18	13	100	1 057	-19
mycket hög	6	18	35	29	12	100	688	-40
<i>familjeklass</i>								
arbetarhem	9	23	31	15	22	100	2 023	-14
tjänstemannahem	8	24	35	21	12	100	1 591	-24
högre tjänstemannahem	8	18	32	31	11	100	411	-37
jordbrukarhem	7	31	31	10	21	100	136	-3
företagarhem	8	17	34	28	13	100	390	-37
<i>bostadsort</i>								
landsbygd	10	24	33	16	17	100	792	-15
tätort	7	23	33	18	19	100	1 110	-21
stad	8	22	33	20	17	100	2 233	-23
Stockholm/Göteborg/Malmö	10	23	28	19	20	100	730	-14
<i>vänster-höger dimension</i>								
klart till vänster	22	34	21	9	14	100	496	+24
något till vänster	10	31	35	12	12	100	1 095	-6
varken vänster eller höger	9	21	29	14	27	100	1 446	-13
något till höger	5	18	38	27	12	100	1 260	-42
klart till höger	3	10	33	42	12	100	474	-62
<i>grön-grå dimension</i>								
klart åt det gröna hållet	22	32	24	10	12	100	901	+20
något åt det gröna hållet	7	27	34	15	17	100	1 608	-15
varken grön eller grå	5	19	34	21	21	100	1 400	-31
något åt det gråa hållet	2	12	40	35	11	100	609	-51
klart åt det gråa hållet	2	8	29	44	17	100	177	-63
<i>partisympati</i>								
V	22	38	21	8	11	100	239	+31
S	6	24	35	13	22	100	1 296	-18
MP	24	40	20	4	12	100	477	+40
C	8	36	35	8	13	100	199	+1
FP	5	18	42	24	11	100	345	-43
KD	8	20	38	14	20	100	164	-24
M	3	13	38	34	12	100	1 286	-56
SD	5	13	30	35	17	100	171	-47
FI	25	33	16	8	18	100	51	+34
PP	14	17	21	26	22	100	140	-16
inget parti	10	17	24	14	35	100	442	-11
<i>oro för: Förändringar i jordens klimat</i>								
mycket oroande	13	27	31	12	17	100	1 511	-3
ganska oroande	6	21	34	21	18	100	1 182	-28
inte särskilt oroande	5	12	28	34	21	100	389	-45
inte alls oroande	12	4	18	47	19	100	51	-49
samtliga	9	22	32	19	18	100	4 928	-20

Kommentar: Intervjufrågan om kärnkraften redovisas i tabell 1. Resultaten gäller för år 2009. Hus-håll med inkomster mellan 0 – 200 000 kr har kategoriserats som mycket låg, mellan 201 000 och

300 000 kr som ganska låg, mellan 301 000 – 500 000 kr som medel, mellan 501 000 – 700 000 kr som ganska hög och mer än 701 000 kr som mycket hög. Uppgiften om familjeklass bygger på en självklassificeringsfråga: "Om du skulle beskriva ditt nuvarande hem, vilket av nedanstående alternativ stämmer då bäst?". Måttet på den gröna dimensionen bygger på en fråga om ett miljövänligt samhälle. Frågan är formulerad som ett förslag där svarspersonerna ombeds bedöma om förslaget är mycket bra, ganska bra, varken bra eller dåligt, ganska dåligt eller mycket dåligt. Frågeformulering var: "Satsa på ett miljövänligt samhälle även om det innebär låg eller ingen tillväxt". Skalan från "mycket bra förslag" till "mycket dåligt förslag" har i tabellen omtolkats till ytterpunkter på en grön-grå dimension där "mycket bra förslag" motsvarar "klart åt det gröna hållet" och "mycket dåligt förslag" motsvarar "klart åt det grå hållet". Människors vänster-högerideologi har mätts med en självklassificeringsfråga. Frågan om oro för klimatförändringar lyder: "Om du ser till läget idag, vad upplever du själv som mest oroande inför framtiden", när det gäller "Förändringar i jordens klimat".

En klar majoritet av dem som är för att kärnkraften skall användas väljer svarsalternativet "använd kärnkraften och förnya efterhand kärnkraftsreaktorerna, men bygg inga fler" Sammanlagt 32 procent av de svarande 2009 väljer det alternativet. Klart färre personer som stödjer användarlinjen väljer alternativet "använd kärnkraften och satsa på fler kärnkraftsreaktorer i framtiden". Andelen med den ståndpunkten är 19 procent 2009, ned från 21 procent 2008 men upp från 6 procent 1996. Opinionsstödet för att satsa på fler reaktorer i Sverige har vuxit under 2000-talet.

Slutsatsen blir densamma om vi ser på resultaten från en annan SOM-fråga om hur mycket Sverige bör satsa på olika energikällor under de närmaste 5-10 åren. Andelen som anser att Sverige bör satsa mer på kärnkraft har ökat från 9 procent 1999 till 15 procent 2009; i mätningen 2008 var resultatet 18 procent. Det är alltså fortfarande en klar minoritet – men en minoritet som vuxit under 2000-talet – som vill satsa på fler reaktorer/mer kärnkraft i framtiden. De flesta vill satsa på kärnkraften ungefär som idag (33 procent) eller satsa mindre än idag (25 procent) eller helt avstå från kärnkraften 15 procent). Andelen utan åsikt är 12 procent.²

Om vi slår samman de som vill satsa mer med dem som vill satsa som idag får vi 48 procent som vill använda kärnkraften; alltså ungefär samma resultat som vi fick tidigare i tabell 1 med den andra mer policyorienterade enkätfrågan om kärnkraften (51 procent). Men enkätfråga om framtidssatsningar ger en något högre andel för avvecklarlinjen (satsa mindre + avstå helt = 40 procent) än policyfrågan i tabell 1 där avvecklingspositionen får 31 procent. I båda fallen leder användarlinjen men tydligare i tabell 1 där vi frågar mer policykonkret om kärnkraftspolitiken än när vi mer allmänt frågar om inställningen till framtida satsningar på kärnkraften. Mätmassigt uppstår skillnaden på grund av att frågan om kärnkraftspolitiken ger upphov till en högre andel personer utan åsikt (18 procent 2009) än frågan om framtidssatsningarna (12 procent 2009), och att fler bland dem utan åsikt om kärnkraftspolitiken väljer alternativen satsa mindre respektive inte alls på kärnkraft än som väljer alternativen satsa mer eller satsa som idag på frågan om framtidssatsningar. En mer detaljerad analys av hur olika frågeformuleringar påverkar resultaten återfinns i ett appendix till detta kapitel.

Åsiktsskillnader mellan demografiska och socioekonomiska grupper

De åsiktsskillnader som fanns mellan olika sociala grupper vid tiden för kärnkrafts-omröstningen 1980 finns i allt väsentligt kvar än idag fast på en mer kärnkraftsvänlig nivå (Holmberg och Asp 1984). Alla har blivit mer positiva till att långsiktigt använda kärnkraften och åsiktsförändringen har i stort sett varit parallell i olika sociala grupper. Gamla klyftor finns kvar ehuru numera i allmänt mer kärnkraftspositiv terräng.

Resultaten i tabell 2 sammanfattar opinionsstödet 2009 för användar- respektive avvecklingslinjen i ett antal demografiska och socioekonomiska grupper. Användaråsikten är vanligast bland män, äldre, högre tjänstemän, företagare och höginkomsttagare. Svagast opinionsstöd för att använda kärnkraften långsiktigt återfinns bland kvinnor, unga, arbetare, jordbrukare och låginkomsttagare. När det gäller olika utbildningsgrupper och om man bor i en storstad eller på landsbygden är åsiktsskillnaderna däremot klart mindre.

Två skillnader som dock inte är av det mindre slaget återfinner vi för kön respektive för ålder. Andelen män som är för användarlinjen är 66 procent mot endast 37 procent bland kvinnor. Bland äldre över 60 år vill 59 procent använda kärnkraften i framtiden mot klart lägre 37 procent bland de yngsta under 31 år. Könskamp liksom generationskamp präglar fortfarande kärnkraftsfrågan. Bland män över 60 år får användarlinjen stöd av 73 procent. Motsvarande andel bland unga kvinnor under 31 år är 23 procent. Mest för kärnkraften är gamla gubbar. Mest emot är unga tjejer.

Ideologiska motsättningar

Fler tydliga demografiska och socioekonomiska klyftor till trots, kampen om kärnkraften har hittills alltid varit mer av en politisk än en social motsättning. Åsiktsskillnader mellan olika ideologiska och partipolitiska grupper är för det mesta klart större än motsvarande åsiktsdifferenser mellan olika sociala grupper.

Ett exempel är åsiktsskillnaderna mellan människor ideologiskt till vänster respektive höger. När kärnkraften politiserades på 1970-talet var den en slags alternativ dimension i svensk politik utan någon tydlig koppling till den traditionella vänster-högerdimensionen. Men så är det inte längre. Idag finns ett starkt samband mellan vänster och skepsis inför kärnkraft och höger och entusiasm för kärnkraft. Bland personer som identifierar sig själva som klart till höger ideologiskt vill hela 72 procent använda kärnkraften långsiktigt. Motsvarande andel bland personer som tvärtom uppfattar sig som klart till vänster är 30 procent. Opinionsmässigt är kärnkraft mycket tydligt ett högerprojekt mycket mer än ett vänsterprojekt.

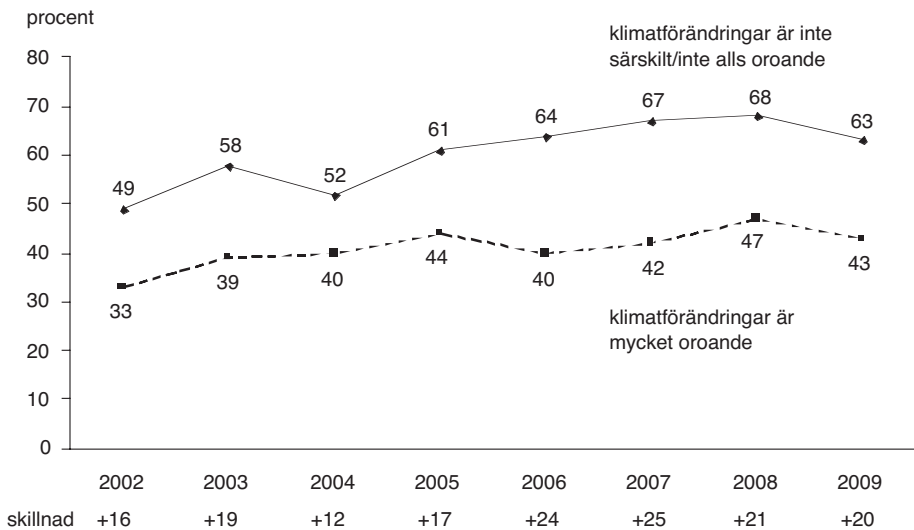
Kärnkraften är också opinionsmässigt mycket mer ett ideologiskt grått projekt än ett ideologiskt grönt projekt. På en ekologisk grön-grå åsiktsskala är personer med en mer grön positionering klart *mindre* positiva till att använda kärnkraften än personer mer åt det gråa hållet. Bland människor åsiktsmässigt längst ut på den gröna kanten är det endast 34 procent som långsiktigt vill använda kärnkraften i Sverige. Bland personer mest åt den grå sidan är motsvarande andel 73 procent.

Längst ut på den grå kanten finns nästan en majoritet (44 procent) för att bygga fler kärnkraftsreaktorer i Sverige. Motsvarande åsikt har endast 10 procent bland personer mest åt det gröna hållet.

Den aktuella diskussionen om klimatet kan ytterligare belysa åsiktssambandet mellan kärnkraft och miljöinställning. Bland personer som oroar sig mest för klimatförändringen vill 43 procent använda kärnkraften framöver. Bland personer som oroar sig minst för vad som händer med klimatet vill klart fler använda kärnkraften (65 procent). Mest för att använda kärnkraften är alltså de som är *minst* oroadе för klimatförändringarna (se tabell 2).

Det här är ett samband som funnits länge och som inte har försvagats under senare år när klimatdebatten tagit fart och kärnkraftsförespråkarna använt klimatfrågan som ett argument för att Sverige skall satsa på kärnkraft. Resultaten i figur 2 visar tydligt att såväl de som är mest respektive minst oroadе för klimatförändringen har blivit mer positiva till att använda kärnkraft. Och förstärkningen av den kärnkraft-positiva åsikten har inte varit starkare bland de mest klimatorolig. Snarare är det tvärtom. De minst klimatoroliga har förändrat sina kärnkraftsåsikter något mer i användarpositiv riktning än de mest klimatoroliga.

Figur 2 Andel svenskar som vill använda kärnkraften långsiktigt bland personer som är mycket respektive inte särskilt/inte alls oroadе för klimatförändringar (procent)

Kommentar: Resultaten kommer från SOM-undersökningarna. Enkätfrågan om kärnkraften återfinns i tabell 1. Orosfrågan lyder: Om Du ser till läget idag, vad upplever Du själv som mest oroadе inför framtiden? med svarsalternativen "mycket, ganska, inte särskilt, inte alls oroadе". Ett tiotal företeelser frågas om varje år däribland "Förändringar i jordens klimat".

Kärnkraftsförespråkarna har uppenbarligen varit något mer framgångsrika i att få med sig de minst klimatoroliga. De mest klimatoroliga har också följt med i den allmänna trenden som pekar på ett ökat stöd för att använda kärnkraften, men i något mindre utsträckning.

Partipolitiska åsiktsmönster

De partipolitiska åsiktsskillnaderna är fortfarande mycket stora i kärnkraftsfrågan. De var stora på 1970-talet och i folkomröstningen och de är alltså mycket stora om än på en klart mer kärnkraftspositiv nivå än för fyrtio år sedan. Alla partiers anhängare har blivit klart mer kärnkraftsvänliga. Om vi jämför SOM-resultaten 2009 med motsvarande resultat 1986 har användarlinjen totalt sett ökat i stöd med 38 procentenheter. Mest har FP-sympatisörer förändrats i kärnkraftspositiv riktning (+56 procentenheter). Därefter kommer sympatisörer till Moderaterna (+47) och Centerpartiet (+42). Minst förändring i kärnkraftsvänlig riktning uppvisar V- och MP-sympatisörer med förskjutningar på +24 respektive +16 procentenheter (Holmberg and Hedberg 2009).³

Men åsiktsskillnaderna består. En jämförelse mellan andelen för användarlinjen 1989 (när Tjernobyleffekten klingat av) och 2009 för de mest respektive minst kärnkraftskritiska partiernas väljare visar på en differens på 42 procentenheter mellan MP- och M-sympatisörer år 1989 (5 respektive 47 procent för att använda kärnkraften). Motsvarande differens är 48 procentenheter i SOM-mätningen 2009 (24 respektive 72 procent).

Kärnkraften har inte varit någon stor debattfråga i Sverige under de senaste tjugo åren, men de gamla åsiktsskillnaderna mellan kärnkraftsdimensionens kantpartier finns kvar på samma konfliktnivå som tidigare. Fast både MP- och M-sympatisörer har blivit mer positiva till att använda kärnkraft. Idag skiljer de sig åt på en mer kärnkraftsvänlig planhalva.

En närmare syn på resultaten 2009 visar att det idag finns fyra väljargrupper som mer stödjer avvecklingslinjen än användarlinjen. Det är främst MP-sympatisörer men också sympatisörer med Vänsterpartiet och Feministiskt Initiativ. Den fjärde väljargruppen är Centerpartiets där splittringen är total med 44 procent för avveckling mot 43 procent för att använda kärnkraften; en svag övervikt alltså för avvecklingslinjen (+1 procentenhet). Centerpartiets ledning har inte med sig majoriteten av de egna sympatisörerna om partiståndpunkten är att avveckla avvecklingsplanen.

Mest positiva till att långsiktigt använda kärnkraften är M-sympatisörer tätt följda av anhängare till Folkpartiet och Sverigedemokraterna. Användaråsikten har också en opinionsövervikt bland sympatisörer till Socialdemokraterna, Kristdemokraterna och Piratpartiet men här är övervikten något mindre.

Resultatet för Socialdemokraterna är värt lite särskild uppmärksamhet. Partiledningens åsikt att kärnkraften skall avvecklas har inte stöd av ett flertal bland partiets sympatisörer. Det är tvärtom så att en klar opinionsövervikt bland S-sympatisörer

inte vill avveckla kärnkraften, 48 procent är för att använda kärnkraften mot 30 procent som är för att avveckla. Att S-ledning och S-sympatisörer inte går i takt i kärnkraftsfrågan är dock ingen nyhet. Så har det sett ut sedan 2003 då användarlinjen för första gången sedan Tjernobyolycka 1986 fick överhanden över avvecklingslinjen bland Socialdemokraternas sympatisörer.

Kärnkraftsval 2010?

I valet 1976 var kärnkraften med och fällde regeringen Palme(S). Thorbjörn Fälldins och Centerpartiets motstånd mot kärnkraften hjälpte de borgerliga till en nätt seger. Opinionen var övervägande emot kärnkraft och det missgynnade Socialdemokraterna som var för mer kärnkraft och gynnade det kärnkraftskritiska Centerpartiet (Holmberg, Westerståhl och Branzén 1977, Petersson 1977).

Idag är opinionsläget det omvända och Socialdemokraterna och Centerpartiet har bytt roller med varandra. Inför valet 2010 finns en klar opinionsövervikt för att långsiktigt använda kärnkraften. Och Socialdemokraterna har jämfört med 1976 bytt åsikt till att kärnkraften skall avvecklas samtidigt som Centerpartiet har bytt åsikt till att kärnkraften skall användas.⁴ I valet 1976 var folkets majoritet och C mot kärnkraft medan S var för. Centerpartiet vann och fick regeringsmakten tillsammans med övriga borgerliga partier. I valet 2010 kommer – som det ser ut idag – folkmajoriteten och C, liksom övriga borgerliga partier, att vara för att långsiktigt använda kärnkraften medan S och övriga rödgröna partier är emot. Och C vinner tillsammans med övriga partier i Alliansen?

Det ironiska är att Socialdemokraterna i så fall förlorat två val på kärnkraften – och Centerpartiet vunnit två – på grund av dålig respektive god timing när det gäller positionering visavi folkopinionen. Socialdemokraterna har utkämpat såväl valet 1976 som eventuellt också 2010 med kärnkraftsopinionen emot sig – det vill säga utkämpat valen i motvind. Partiet var för kärnkraft 1976 när folket var emot. I valet 2010 är man emot kärnkraften när folket är för. Centerpartiet har gjort tvärtom. Partiet var emot kärnkraften tillsammans med folket 1976. Nu 2010 är partiet ånyo med folket men nu för kärnkraften. Det behöver inte påpekas att det oftast är mer röstvinnande att utkämpa en valrörelse i medvind. Motvind är tuffare att hantera.

En stor skillnad dock mellan dagens läge och läget 1976 är väljarnas upplevelse av hur viktig kärnkraftsfrågan är. Då för trettiofem år sedan var kärnkraftsfrågan den sakfråga som flest väljare angav som den mest centrala för hur de röstade. Kärnkraften toppade väljarnas agenda. Valet 1976 blev i stor utsträckning ett kärnkraftsval. Så är inte läget idag. I SOMs mätningar av vilka frågor eller samhällsproblem som svenska folket upplever som de viktigaste i dagens Sverige hamnar energi- och kärnkraftsfrågor långt ned på listan över viktiga frågor. Sedan början på 1990-talet har andelen svenskar som utpekar kärnkraften som en viktig fråga hållit sig kring låga 1-2 procent. I mätningen 2009 är resultatet 1 procent som nämner energi- och kärnkraften som en viktig fråga. Vi får gå tillbaka till åren efter Tjernobyolyckan för

att hitta andelar på som högst 6-11 procent som anger kärnkraften som ett viktigt samhällsproblem. Kärnkraften är idag långt ifrån att toppa väljarnas dagordning som under sent 1970-tal.

Och åsikter måste kombineras med upplevd viktighet annars händer inte mycket på valdagen. Det räcker alltså inte för Centerpartiet och övriga Alliansen att ha ett klart opinionsövertag i kärnkraftsfrågan. Man måste också få de många väljarna att känna att kärnkraftsfrågan är viktig. Annars blir det svårt att vinna förstagångsväljare och partibytare på frågan.

Slutsatsen är tydlig. Något kärnkraftsval 2010 blir det knappast om inte temperaturen höjs mycket påtagligt när det gäller energi- och kärnkraftsfrågor. Och någon sådan temperaturhöjning syns inga tecken på i skrivande stund våren 2010. Just nu tyder det mesta istället på att valet 2010 kommer att handla om ekonomiskt ansvar, sysselsättning, sociala klyftor, skatter och regeringsduglighet. Men alltså inte om kärnkraft. Dock riksdagsbeslutet i juni, som gör det möjligt att bygga nya reaktorer i Sverige, kanske för in kärnkraften i valspurten.

Appendix

Den mer policykonkreta frågan om kärnkraftens användning ger upphov till en något större andel ingen uppfattning (18 procent 2009, se tabell 1) än frågan om framtidssatsningar (12 procent, se tabell 1 i Per Hedbergs kapitel). Och fler bland dem utan åsikt på den policykonkreta frågan väljer alternativen satsa mindre respektive inte alls på kärnkraften än som väljer alternativen satsa mer respektive satsa som idag på frågan om framtidssatsningar. Dessutom svarar en något högre andel av personer som valt användarlinjen på den policykonkreta frågan om kärnkraftspolitiken alternativen satsa mindre respektive inte alls på framtidsfrågan än motsvarande andel bland personer som valt avvecklingslinjen som svarar satsa mer respektive som idag på framtidsfrågan. Korrelationen mellan de båda frågorna är dock mycket hög .84. De mäter samma fenomen – inställningen på kärnkraftsdimensionen. Men den mer konkreta frågan om kärnkraftspolitiken ger nivåmässigt en något mer positiv bild av opinionsläget för användarlinjen och en något mer negativ skattning av avvecklingslinjens stöd än den mer allmänna frågan om olika framtidssatsningar. I båda fallen har dock användarlinjen mer stöd än avvecklingslinjen. Ytterligare en SOM-fråga som mäter attityden till kärnkraften visar på ett än jämnare läge mellan användar- och avvecklarlinjerna. Den visar t o m på ett svagt försteg för avvecklingsåsikten 2009. Frågan är utformad som en påståendefråga ”Sverige bör på lång sikt avveckla kärnkraften” med svarsalternativ från mycket eller ganska bra förslag över ett varken eller-alternativ till ganska eller mycket dåligt förslag. I SOM-undersökningen 2009 svarar 37 procent bra förslag (=avvecklingslinjen), 34 procent dåligt förslag (=användarlinjen), 25 procent varken eller medan 4 procent inte avger något svar (Hedberg och Holmberg 2010). Observera den relativt höga andelen utan klar åsikt (25+4 procent). Andelen som svarar bra förslag (=avveckla) är 37

procent och ungefär densamma som svarar avvecklingslinjen på den policykonkreta frågan om kärnkraftspolitiken (=31 procent) eller som svarar satsa mindre eller inte alls på framtidsfrågan (=40 procent). När det däremot gäller andelen dåligt förslag (=använd; 34 procent) är den klart lägre än motsvarande andel för användarlinjen på frågan om den konkreta kärnkraftspolitiken (51 procent) respektive andelen som på framtidsfrågan vill satsa mer eller som idag på kärnkraften (=48 procent). Orsaken är bland annat att personer utan åsikt på den konkreta frågan om kärnkraftspolitiken respektive på frågan om framtidssatsningar har en tendens att i större utsträckning svara bra förslag (=avveckling) än dåligt förslag (=använd) på påståendefrågan. Vi vet att påståendefrågor ibland kan ha en övertalande effekt. Det är lättare att hålla med och svara bra förslag än att säga emot och svara dåligt förslag. Men det är ingen tvekan om att även påståendefrågan mäter människors attityder på kärnkraftsdimensionen. Korrelationen mellan påståendefrågan och frågan om kärnkraftspolitiken är .76 medan korrelationen med frågan om framtidssatsningar är .74. Det är bara att konstatera att den mer policykonkreta enkätfrågan om kärnkraftspolitiken ger en mer användarpositiv bild av kärnkraftsopinionen än den mer allmänna frågan om framtidssatsningarna eller den ännu mer allmänna påståendefrågan. Ju mer konkret frågan blir för respondenterna desto mer stöd vinner användarlinjen. Ett bra evidens på detta mönster är att när den stora gruppen personer utan klar åsikt på påståendefrågan ställs inför den policykonkreta frågan om kärnkraftspolitiken tar en majoritet ställning, och de klart flesta tar då ställning för användarlinjen. Avvecklingsåsikten för mest stöd när enkätfrågorna är mer oprecisa och kanske också mer långsiktiga. Resultaten för enkätfrågan med fokus på framtidssatsningar och för påståendefrågan återfinns i Hedberg och Holmberg 2010 och också i Per Hedbergs kapitel när det gäller framtidsfrågan.

Noter

- ¹ Mellan 1999 och 2000 ändrades frågeformuleringen något eftersom en reaktor hade stängts av i Barsebäck år 1999. Tidigare specificerades antalet befintliga reaktorer (12) i svarsalternativen. Fr o m 2000 specificeras inte längre antalet befintliga reaktorer i något svarsalternativ. Vi kan inte utesluta att en del av den uppmätta stora opinionförskjutningen i kärnkraftspositiv riktning mellan 1999 och 2000 (+10 procentenheter för användaropinionen) kan ha orsakats av förändringen i svarsalternativens utformning. Ett ökat stöd för användarlinjen mellan 1999 och 2000 kan också noteras för två andra enkätfrågor som ingår i SOM-undersökningen, men förändringen är här endast på någon eller några få procentenheter (se Hedberg och Holmberg 2010).
- ² I analysen och i de 12 procenten ingår personer som ej besvarat enkätfrågan (4 procent). I Per Hedbergs kapitel har procenten enbart beräknats bland personer som besvarat enkätfrågan. Se också Hedberg och Holmberg 2010.

- ³ Förskjutningen är +39 för S-sympatisörer och +36 för Kristdemokraternas anhängare.
- ⁴ Centerpartiet har inte formellt och officiellt övergett tanken på att kärnkraften skall avvecklas. På partiets hemsida står: ”Centerpartiet vill att utfasningen av kärnkraften ska ske till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad och med minsta möjliga risk för störningar i elförsörjningen.” På samma hemsida står dock också att ”Centerpartiet tillsammans med Allians för Sverige presenterade den 5 februari 2009 en energi- och klimatöverenskommelse. Den innebär att kärnkraften kommer att vara en viktig del av svensk elproduktion under över-skådlig tid....tillstånd endast kommer att ges för nya reaktorer i den mån de ersätter befintliga reaktorer i drift och att de lokaliseras på de platser som idag hyser sådana reaktorer...”

Referenser

- Hedberg, Per och Holmberg, Sören 2010. *Åsikter om energi och kärnkraft*. Göteborg: SOM-institutet.
- Holmberg, Sören och Asp, Kent 1984. *Kampen om kärnkraften*. Stockholm: Liber.
- Holmberg, Sören, Westerståhl, Jörgen och Branzén, Karl 1977. *Väljarna och kärnkraften*. Stockholm: Publica.
- Petersson, Olof 1977. *Väljarna och valet 1976*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.